

Ks. Józef Łach, *Człowiek a kultura*, Rzeszów 2004, s. 260.

Książka ks. dr. hab. Józefa Łacha, profesora Uniwersytetu Rzeszowskiego, *Człowiek a kultura*, wydana w Poligrafii Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie, jest pokłosiem wykładów z antropologii kulturowej i etyki pedagogicznej, które Autor prowadzi w Zakładzie Teorii Wychowania Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Publikacja składa się z dwóch, wydawałoby się odrębnych, a jednak przy dokładniejszej lekturze, uzupełniających się części: pierwsza zatytułowana „Zarys i wybrane zagadnienia z antropologii kulturowej” (s. 9-172), druga nosi tytuł „Kształtowanie etyczno-pedagogicznej dojrzałości człowieka. Etyka pedagogiczna wczoraj dziś. Zarys i wybrane zagadnienia”.

Obydwie części, Autor podzielił na rozdziały, które również, chyba niezbyt fortunnie nazwał „częściami”. Wydaje się, że lepiej byłoby napisać po prostu „rozdział”. I tak: Część I, to „Zarys antropologii kulturowej jako nauki. Rozwój myśli antropologicznej a antropologia kulturowa. Uwagi wstępne” (s. 15-58). Ta obszernie zatytułowana część składa się z 10 paragrafów, w których skrótowo omawiane są nazwy antropologii kulturowej (s. 15), jej metody (s. 16), przedmiot (s. 17), relacje do antropologii filozoficznej (s. 21), teologicznej (s. 35), i kulturowej (s. 36) oraz wypowiedzi Kościoła, w tym Jana Pawła II na temat antropologii kulturowej (s. 40-53).

Część druga, o równie długim tytule jak część I: „Wybrane zagadnienia z antropologii kulturowej: Z dziejów człowieka i jego kultury. Człowiek i jego kultura od czasów najdawniejszych”, składa się z 11 paragrafów (s. 59-98). Autor omawia w niej chronologicznie dzieje człowieka, ilustrując je bogato, różnymi tabelami (np. s. 69-70; 79-80; 94-98), schematami (np. s. 83-89) i mapkami (np. 90-93). Część III została zatytułowana „U źródeł kultury i światowej. Człowiek a Biblia. Antropologia w ujęciu biblijnym” (s. 99-168). Jak wskazuje sam tytuł tej części, w 8 paragrafach została przedstawiona biblijna koncepcja człowieka. Treść rozważań z za-

kresu antropologii kulturowej kończą zamieszczone 3 aneksy. 2 z nich to mapki: 1. Cesarstwa Bizantyjskiego (s. 169); 2. Chrystianizacja Europy (s. 170) oraz 3. Kręgi kulturowe Europy: przegląd (wg M. Shannana) (s. 171).

Druga część omawianej pozycji poświęcona jest zagadnieniom etyki pedagogicznej. Podzielona jest również jak część I, na 5 „Części”. Część I to „Wprowadzenie w problematykę przedmiotu. W 7 punktach Autor omawia następujące zagadnienia: terminologia (s. 179), etyka a filozofia (s. 179), podział etyki (s. 180), etyka a inne nauki (s. 181), etyka jako „sztuka dobrego życia” a pedagogika i pedagogia wczoraj i dziś (s. 181), przedmiot, cel i metoda badań (s. 182), etyka naturalna a objawiona (pozytywna) (s. 186). W części II, zatytułowanej „Etyka pedagogiczna wczoraj: Krótki zarys prawodawstwa etycznego” (s. 189-202) Autor zajmuje się historycznym aspektem prawodawstwa od czasów najdawniejszych, przez prawodawców i prawo w Egipcie (s. 191), w Mezopotamii (s. 195), u Hetytów i w Kanaanie (s. 198) do literatury Starego Testamentu (s. 200). Dalszy ciąg historycznego rozwoju myśli etycznej stanowi część III, w której zostały przedstawione postacie filozofów greckich i omówione ich poglądy (s. 203-214), rzymskich (s. 215-219), chrześcijańskich, w tym św. Hieronima (s. 227) i św. Augustyna (s. 231), a następnie św. Tomasza z Akwinu (s. 236), wreszcie wybrane zagadnienia z dorobku myślicieli czasów nowożytnych (s. 242-254).

W części IV, którą Autor zatytułował „Etyka pedagogiczna dzisiaj” stara się on odpowiedzieć na postawione w dalszej części tytułu pytanie: „Czy człowiek w XXI pozwoli się wychowywać (gr. *paideuein*)?” (s. 255-284). Próba odpowiedzi są refleksje zawarte w 7 punktach. Prezentowane są tam teorie i kierunki pedagogiczne kilku wybranych myślicieli, w tym papieskie zasady „cywilizacji życia i miłości” (s. 261), zasady ogólne, czyli „kanony” etyki pedagogicznej w ujęciu prof. J. Homplewicza (s. 271; por. J. Homplewicz, *Etyka pedagogiczna*, Rzeszów 1996), pedagogika i pedagogia Pawłowej drogi (s. 278). Część V to „Antologia tekstów” (s. 285-340). Niewątpliwie część ta może być bardzo przydatna dla studentów do ćwiczeń z etyki pedagogicznej. Na zakończenie Autor zamieścił „Słowniczek częstszych, trudniejszych i kluczowych obcych wyrazów występujących w tekście książki” (s. 341-355).

„Opracowanie – jak zaznaczył we *Wprowadzeniu* ks. Łach – ma służyć nie tylko jako źródło informacji o różnych przejawach kultury (cywilizacji), zarówno materialnej, jak i duchowej człowieka (...) ale jest zarysem przesłania antropologiczno-pedagogicznego” (s. 12-13). Rzeczywiście, w omawianej publikacji, informacji i to nieraz bardzo szczegółowych jest sporo.

Często pojawia się też słowo „zarys” ze względu na obszerną treść omawianych problemów. Trudno zatem uznać ten obszerny tekst za podręcznik. Jest to raczej pomoc dla studentów we własnych poszukiwaniach naukowych. Autor relacjonując rozmaite poglądy bardzo rzetelnie odwołuje się w przypisach do literatury przedmiotu, zarówno z zakresu antropologii kulturowej, jak i etyki pedagogicznej. Daje też wykaz ważniejszych publikacji na końcu każdej części. To niewątpliwie stwarza możliwość poszerzenia wiedzy w danym zagadnieniu.

Ks. Andrzej Garbarz